

RAQAMLI PLATFORMALARNING RIVOJLANISHI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI HAL QILISH YO'LLARI

Mustafakulov O'ktam Ungboyevich
Kadrlar malakasini oshirish va statistik
tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti (PhD)
E-mail: www.uktambek.uz@mail.ru

Kirish

Raqamli platformalar o'sishda va raqamli iqtisodiyotda keng tarqalgan bo'lib, ular hal qilinishi kerak bo'lgan bir qator muammolar va muammolarga duch kelmoqda. Ba'zi asosiy muammolar paydo bo'ldi:

1) Tartibga solish muammolari: Raqamli platformalar oldida turgan eng katta muammolardan biri bu keng ko'lamli qoidalar va qonuniy talablarga rioya qilish zarurati. Bu, ayniqsa, qoidalar aniq bo'lmagan yoki yurisdiksiyalar o'rtasida katta farq qiladigan mamlakatlarda qiyin bo'lishi mumkin. Tartibga solish muammolari iqtisodiyotda raqamli platformalarning o'sishi va ishlatilishi bilan bog'liq holda yuzaga keladigan huquqiy va siyosat masalalarini nazarda tutadi. Raqamli platformalarning buzg'unchi tabiati, texnologik taraqqiyotga rioya qilish uchun tartibga solish zarurati va an'anaviy sanoat va jamiyatga salbiy ta'sir ko'rsatish potentsiali tufayli bu qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkin.¹ Tartibga solish muammolariga misollar ma'lumotlar maxfiyligi, intellektual mulk huquqlari, soliqqa tortish va mehnat qonunlari bilan bog'liq masalalarni o'z ichiga oladi. Raqamli platformalar raqobat va bozor konsentratsiyasi bilan bog'liq muammolarga ham duch kelishi mumkin, chunki ba'zi platformalar o'zlarining tegishli bozorlarida hukmronlik qilishi va yangi ishtirokchilar uchun kirish uchun to'siqlar yaratishi mumkin. Ushbu muammolar siyosatchilardan barcha manfaatdor tomonlarning huquq va manfaatlarini himoya qilgan holda innovatsiyalar va o'sishni rag'batlantirish o'rtasida muvozanatni saqlashni talab qiladi.

) Maxfiylik va ma'lumotlar xavfsizligi: Raqamli platformalar katta hajmdagi foydalanuvchi ma'lumotlarini to'playdi va saqlaydi, bu esa maxfiylik va ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq tashvishlarni oshiradi. Ma'lumotlarning

¹Sánchez-Monedero J., Dencik L., Edwards L. What does it mean to solve the problem of discrimination in hiring? Social, technical and legal perspectives from the UK on automated hiring systems //Proceedings of the 2020 conference on fairness, accountability, and transparency. – 2020. – C. 458-468.

buzilishi va foydalanuvchi ma'lumotlariga ruxsatsiz kirishning oldini olish uchun kuchliroq ma'lumotlarni himoya qilish qonunlari va yaxshi xavfsizlik choralari ehtiyoj bor.²Ma'lumotlarning maxfiyligi va xavfsizligi shaxsiy va maxfiy ma'lumotlarni ruxsatsiz kirish, foydalanish yoki oshkor qilishdan himoya qilishni anglatadi. Raqamli platformalarda katta hajmdagi shaxsiy ma'lumotlar to'planadigan va saqlanadigan raqamli asrda ma'lumotlarning maxfiyligi va xavfsizligi shaxslar, tashkilotlar va hukumatlar uchun muhim muammolarga aylandi. Ma'lumotlarning buzilishi va kiberhujumlar tez-tez va murakkablashdi va moliyaviy yo'qotish, shaxsiy ma'lumotlarning o'g'irlanishi va obro'siga putur etkazishi mumkin.

Ma'lumotlar maxfiyligi ism, manzil, tug'ilgan sana, elektron pochta, telefon raqami, ijtimoiy xavfsizlik raqami va moliyaviy ma'lumotlar kabi shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni anglatadi.³

Ma'lumotlar maxfiyligi va xavfsizligini ta'minlash uchun tashkilotlar xavfsizlik devorlari, shifrlash, ko'p faktorli autentifikatsiya va muntazam xavfsizlik tekshiruvlari kabi mustahkam xavfsizlik choralari va tartiblarini amalga oshirishlari kerak.

3) Raqobat va bozor hukmronligi: Ko'pgina raqamli platformalar o'z bozorlarida ustun o'yinchilarga aylanib, monopoliyalari va raqobatga qarshi amaliyotlar haqida tashvish uyg'otdi. Regulyatorlar raqobatni rivojlantirish va bozor hokimiyatini suiiste'mol qilishning oldini olish yo'llarini tobora ko'proq izlamoqda.

Platforma monopoliyalari bozorning katta qismini nazorat qilish yoki raqobatchilarni raqobatga qarshi amaliyotlar orqali samarali ravishda yopish orqali ma'lum bir bozor yoki sanoatda yagona raqamli platforma hukmronlik qiladigan vaziyatlarni nazarda tutadi. Bu iste'molchilar uchun cheklangan tanlovga, yuqori narxlarga va sanoatga innovatsiya va investitsiyalarning pasayishiga olib kelishi mumkin.⁴

Regulyatorlar va siyosatchilar platforma monopoliyalari hal qilishga, masalan, monopoliyaga qarshi qonunlar va qoidalarni joriy etish yoki platformalardan uchinchi tomon ishlab chiquvchilari uchun ma'lumotlar va xizmatlarga kengroq

²Shi S. et al. Applications of blockchain in ensuring the security and privacy of electronic health record systems: A survey //Computers & security. – 2020. – T. 97. – C. 101966.

³Stallings W. Handling of personal information and deidentified, aggregated, and pseudonymized information under the California consumer privacy act //IEEE Security & Privacy. – 2020. – T. 18. – №. 1. – C. 61-64.

⁴Müller J. M. Antecedents to digital platform usage in Industry 4.0 by established manufacturers //Sustainability. – 2019. – T. 11. – №. 4. – C. 1121.

kirish imkonini berishni talab qilish orqali tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda. Maqsad raqobat, innovatsiyalar va iste'molchilar tanlovini targ'ib qilish, shu bilan birga dominant platformalarning kuchi kichikroq raqobatchilar yoki iste'molchilarga zarar etkazish uchun ishlatilmasligini ta'minlashdir.

4) Mehnat va bandlik: Raqamli platformalar an'anaviy bandlik modellarini buzdi, ishchilar tasnifi, ularning huquqlari va imtiyozlari haqida savollar tug'dirdi. Konsert ishi va platforma ishchilarining huquqlari bo'yicha aniqroq qoidalar va siyosatlar ehtiyoj bor.⁵

Mehnat masalalari raqamli platformalarning ishchilar va mehnat bozoriga ta'siri haqidagi xavotirlarni anglatadi.⁶ Asosiy tashvishlardan biri bu gig iqtisodining o'sishi bo'lib, bu odamlar ko'pincha raqamli platformalar orqali qisqa muddatli, moslashuvchan ish kelishuvlari bilan shug'ullanadigan ish turini anglatadi.⁷ Ushbu turdagi ish ko'proq moslashuvchanlik va avtonomiyani taklif qilishi mumkin bo'lsa-da, u cheklangan imtiyozlar, past ish haqi va ishning ishonchsizligi bilan ham kelishi mumkin.

Xulosa

Raqamli platformalarning rivojlanishi bilan bog'liq muammolar va ularni hal qilish yo'llarini aniqlash uchun bu sohada olib borilgan ishlarni ko'rib chiqdik. Shuningdek, biz raqamli platformalarning mavjud turlarini o'rganib chiqdik va o'zaro platformalarni solishtirma asosda baholadik. Bundan tashqari, biz O'zbekistondagi statistika tizimining raqamli platformalarni o'zlashtirishga tayyorligi va eng qulayini tanlash bo'yicha metodologiyasini qo'llash bo'yicha konsektlar ishlab chiqdik. Xulosa qilib shuni aytishim mumkunki, Statistika tizimida raqamli platformalarni jadal rivojlanishi bu davlat va fuqorolar uchun qulay imkoniyat yaratib beradi. Statistika tizimida raqamli platformalarni rivojlantirish va ularni muammolarni aniqlab, istiqbolli rivojlanish bosqichlarini belgilash zarurdir.

⁵Duggan J. et al. Algorithmic management and app-work in the gig economy: A research agenda for employment relations and HRM //Human Resource Management Journal. – 2020. – T. 30. – №. 1. – C. 114-132.

⁶Choi J., Dutz M. A., Usman Z. (ed.). The future of work in Africa: Harnessing the potential of digital technologies for all. – World Bank Publications, 2020.

⁷Mahato M., Kumar N., Jena L. K. Re-thinking gig economy in conventional workforce post-COVID-19: A blended approach for upholding fair balance //Journal of Work-Applied Management. – 2021. – T. 13. – №. 2. – C. 261-276.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-fevraldagi "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5349-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son "Raqamli o'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida Farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi PQ-4699-son "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori
4. Vazirlar Mahkamasi 2018-yil 31-avgustda raqamli iqtisodiyotning maqsad va vazifalarini belgilab beradigan "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni joriy qilish va yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qarori
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi PQ-4699-son "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori
6. S.S. Gulyamov va boshqalar. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. T.: "Iqtisod-Moliya" nashriyoti, 2019-y. 132-137b.
7. B.A. Begalov, M.Q. Abdullayev. Raqamli iqtisodiyot. (Darslk). "Iqtisodiyot" - 2023-y. 21-27b
8. S.S. Gulyamov, O'.U. Mustafakulov "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda raqamli platformalarning o'rni va ahamiyati" 2022/12
https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=1Iv_0xsAAAAJ&citation_for_view=1Iv_0xsAAAAJ:TFP_iSt0sucC
9. Ayupov, R.X., Baltabaeva, G.R. (2018). Raqamli valyutalar bozori: innovatsiyalar va rivojlanish istiqbollari. –T: Fan va texnologiya. 172 b.